

УДК 35:354

В. В. Сухенко,
аспірант кафедри суспільного розвитку і суспільно-владних відносин,
Національна академія державного управління при Президентові України, м. Київ

ПОЛІТИКО-АДМІНІСТРАТИВНА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ, СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

V. Sukhenko,
post graduate student of the Department of social development and social-authoritative
relations National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kiev

POLITICAL-ADMINISTRATIVE SYSTEM OF UKRAINE: FEATURES OF DEVELOPMENT, ACTUAL PROBLEMS AND PROSPECTS

Статтю присвячено дослідженню політико-адміністративної системи України. Зокрема висвітлений історичний шлях її становлення, в якому умовно виділяється сім етапів, що характеризуються домінуванням різних владних інститутів, переважанням політичної чи адміністративної складових. Детально аналізується сучасний етап її розвитку, який пов'язаний з переходом до парламентсько-президентської форми правління і зміною балансу владних повноважень у трикутнику "парламент — президент — уряд". У статті окреслені сучасні проблеми політико-адміністративної системи України, вирішення яких є надзвичайно важливим для подальшого демократичного розвитку країни. В цьому контексті акцентується увага на перспективах, які стосуються здійснення якісних реформ, як політичної, так і адміністративної. Крім того, в статті містяться конкретні рекомендації щодо вдосконалення політико-адміністративної системи України, що стосуються налагодження системи стримувань і противаг між гілками влади, усунення дублювання управлінських функцій, сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства тощо.

The article investigates the political-administrative system of Ukraine. It analyzes the historical development of this system, which conditionally consists of seven stages and in which different authoritative institutes (political or administrative) dominated. The article also deals with current stage of it development, which characterized by a transition to parliamentary-presidential system and by change balance of power in the triangle "Parliament — President — Government". The current problems of political-administrative system of Ukraine (which decision is very important for further democratic state development) are covered in it. In this context we focus on the prospects of qualitative reforms both political and administrative. Furthermore, the specific recommendations for improving political-administrative system of Ukraine are present in the article. This applies to improving the system of checks and balance between branches of government, eliminating the duplication of managerial functions, promoting the growth of development of civil society institutions etc.

*Ключові слова: політика, політико-адміністративна система, парламент, президент, уряд, реформування.
Key words: politics, political-administrative system, parliament, president, government, reform.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ТА ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Розвиток політико-адміністративної системи в Україні нерозривно пов'язаний зі змінами, які відбуваються в житті суспільства. В умовах ринку, різноманітності форм власності, свободи інформації, ідеологічного та культурного плюралізму набувають нового змісту роль і функції як громадянського суспільства, так і державного апарату управління. Політико-адміністративна система України сьогодні демонструє свою внутрішню суперечливість, відірваність від суспільних інтересів. Практичні дії влади щодо її вдос-

коналення часто були повільними, а іноді і невдалими та мали позасистемний характер. Задля пошуку нового успішного шляху розвитку потрібно з'ясувати глибинні причини такого стану, визначити подальші перспективи та запропонувати конкретні шляхи вдосконалення політико-адміністративної системи України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ ТА ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Проблема вдосконалення політико-адміністративної системи сьогодні є однією з найбільш обговорюва-

них як в політичних колах, так і в наукових. Зокрема їй присвятили багато праць такі вітчизняні вчені як: В. Авер'янов, В. Бакуменко, В. Бережний, О. Валецький, І. Василенко, В. Голубь, В. Козаков, І. Коліушко, А. Колодій, С. Кравченко, Н. Нижник, В. Ребало, В. Солових.

Грунтовно розглядали різні аспекти та особливості політико-адміністративних систем такі зарубіжні дослідники: Т. Верхейен, В. Вільсон, Т. Геблер, В. Комаровський, Д. Осборн, Дж. Свара, В. Сінха, Л. Сморгун, Г. Хекло, Ф. Хіді та ін.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті — проаналізувати особливості розвитку політико-адміністративної системи в Україні, виявити її сучасні проблеми та визначити перспективи.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ЇХ ОБГРУНТУВАННЯ

Сучасна політико-адміністративна система України формувалася поетапно. Більшість вітчизняних дослідників — В. Голубь, Ю. Друк, В. Солових, І. Шульга [6; 9; 14; 18] та ін., по-різному визначають їх кількість. При цьому вони розглядають їх відповідно змінюваності форми правління (хитаннями в бік парламентської, президентсько-парламентської та парламентсько-президентської), тобто співвідношення впливовості найвищих політичних інституцій — Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України. Саме між ними відбувається розподіл важливих владних функцій, а їхня взаємодія визначає стабільність та ефективність здійснення державної влади. Як показник для аналізу політико-адміністративної системи України доцільно розглянути баланс розподілу впливу вищезазначених інституцій.

Перший етап (1990—1992 рр.) характеризується переходом від моделі поглинання адміністративного компонента політичним до їх розмежування. Цей процес супроводжувався відсутністю досвіду демократичного врядування, своєрідним "романтизмом" більшості політиків і наявністю залишків тоталітарного уявлення про владу. Це й визначило модель політико-адміністративних відносин з домінуванням в системі влади Верховної Ради України. Запровадження розподілу державної влади, розмежування політичної та адміністративної її складових виражалося у прагненні покласти в основу функціонування системи влади демократичні форми врядування. Первісний проект економічних і політичних реформ, як зазначає О. Валецький, базувався на маргінальній культурі стратегічного мислення радянської номенклатури, тобто на спрощеному та схематичному уявленні про зміст ліберальних цінностей, згідно з якими нібито лише формальні ознаки політичної демократії та економічного успіху мають бути метою модернізації посттоталітарного суспільства [5, с. 8]. Це означає, що бюрократичний компонент зумовив прояви негативних рис моделі розмежування політики та адміністрації, які формують незалежні простори свого існування.

Другий етап (1992—1995 рр.) ознаменувався створенням нових демократичних інститутів у системі державного управління та визначення стратегії розвитку держави як парламентсько-президентської. Цей етап по-

в'язаний з прем'єрством Л.Кучми, який отримав такі широкі повноваження для уряду, що навіть декрети Кабінету Міністрів України стали недосяжними для президентського контролю. На цьому етапі адміністративна складова виконавчої влади набуває ще більшої автономності. У реальній практиці це знайшло відображення у посиленні протистояння між Л. Кравчуком та Л. Кучмою, якого підтримував підприємницький загал.

Третій етап (1996—2001 рр.) пов'язаний з переходом президентської влади до Л.Кучми і посиленням ролі Президента України в політико-адміністративних відносинах, які зазнають суттєвих змін. Конституція України стала компромісом між парламентом та пропрезидентськими силами. Спостерігалось посилення протистояння між інститутом Президента України та Верховною Радою України, яке пов'язане з їх впливом на Кабінет Міністрів України. Ці відносини зосереджуються на взаємостосунках Президента та Кабінету Міністрів України з домінуванням Президента України, який згідно Конституції України є лише главою держави.

Четвертий етап (2001—2006 рр.) відзначився становленням своєрідної "гармонії" у взаємовідносинах президента з урядом, котрий залишив спроби утвердити свою самостійність. Це період фактичного припинення дуалізму української виконавчої влади і відносно високого рівня стабільності політико-адміністративної системи в Україні. В результаті адміністративна сфера державного управління повертається під контроль політичної [16].

На цьому етапі спостерігається підвищення стратегічної ролі Кабінету Міністрів України як центру формування і реалізації державної політики, визначаються пріоритетні напрями політико-адміністративної модернізації держави. Завдяки прийнятим змінам до Конституції України відбувся перехід до парламентсько-президентської форми правління.

П'ятий етап (2006—2010 рр.) пов'язується з оновленням складу Верховної Ради України. В політико-адміністративних відносинах відбулося посилення її ролі, оскільки функції формування Кабінету Міністрів України перейшли до парламенту, тобто перехід від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської республіки. В системі політико-адміністративних відносин утвердилось поглинання адміністративного компонента політичним: протистояння між Президентом та Кабміном призвело до розпаду коаліції.

Шостий етап (2010—2014 рр.) відзначився поверненням до президентсько-парламентської республіки (Конституції 1996 року) та домінуванням однієї політичної сили у межах як політичного компонента, так і адміністративного; посиленням залежності останнього від інституту Президента України. Політична стратегія орієнтувалася на зміцнення ролі президента, перерозподіл повноважень між главою держави, Верховною Радою та Кабінетом Міністрів. Лейтмотивом стало забезпечення підконтрольності діяльності парламенту президентові. Водночас парламентські партії були позбавлені функцій формування уряду, внаслідок чого відбулося спотворення ідеї електоральної демократії і поглиблення рівня політичного відчуження, що супроводжувалось саботажем реформ, політичним колапсом, стагнацією суспільно-політичної та економічної сфер.

Сьомий етап (з 2014 року — по теперішній час) характеризується потужним впливом на політико-адміністративну систему України трьох чинників: Революції гідності, російської збройної агресії та економічної кризи. Трансформаційний потенціал Революції гідності частково втілюється у відновленні парламентсько-президентської республіки та намаганнях громадянського суспільства здійснити очищення органів державної влади. Однак результати виборів народних депутатів та перехід до нової та конкурентної форми правління не дали бажаного — більш прозорого процесу ухвалення державних рішень. Більш того зросла кількість політичних конфліктів та парламентських криз, що зумовило низьку дієздатність Верховної Ради та повільне здійснення урядом важливих для країни реформ. На думку більшості українських експертів, саме це та високий рівень корупції, погіршення економічної ситуації та стагнація всієї державно-управлінської системи стали причиною падіння рівня довіри громадян до владних інститутів [3].

Загалом реальним результатом недостатньо ефективної інституціональної політики стала не задекларована оптимізація діяльності політичних інститутів, а порушення інституційної структури державно-владних відносин. Все це потребувало значних зусиль і політичної волі, спрямованої на подальшу демократизацію державно-владних інститутів, створення належної системи стримувань і противаг у владно-управлінській діяльності з метою забезпечення її відкритості та контролю з боку суспільства.

Існуюча політико-адміністративна система визначає статус Президента України як глави держави. Конституція надала йому широке коло повноважень — установчих, контрольних і нормотворчих, проте вони більш характерні для президентських та президентсько-парламентських країн. Наприклад, Президент України має право призначати міністрів оборони та закордонних справ, значну роль також відіграє у призначенні генерального прокурора, тоді як в інших парламентсько-президентських країнах його обирає парламент (Хорватія), інші відомства (Румунія) або його функції виконує міністр юстиції (Польща та Австрія) [12].

Як показує дослідження П. Чейсті та С. Черних, в Україні президенти використовували всі інструменти — законодавчі повноваження (право вето та видання власних указів), бюджетні повноваження, розподіл урядових посад, контроль над парламентськими фракціями, зокрема пропрезидентською, та неформальні інструменти (призначення на різноманітні посади, бізнес-преференції, підкуп тощо). Президенти створювали успішні коаліції за допомогою законодавчих картелей, неформальних зв'язків між депутатами, міністерствами та іншими виконавчими органами [там само].

На сьогодні президент активно просуває свої законодавчі ініціативи. Такі чинники, як президентський контроль над найбільшою парламентською фракцією, невизначеність та "ситуативність" опозиції, повноваження та неформальний вплив, відіграють неабияку роль у посиленні президентської влади. Цим політико-адміністративна система України відрізняється від багатьох інших парламентсько-президентських систем в Європі. У сучасній правовій державі функціонування виконавчої влади залежить від зв'язків і взаємин, які склада-

ються між елементами системи державного управління (виконавча влада — законодавча влада — президент), а також всередині самої системи виконавчої влади, між її політичним і адміністративним компонентами.

Виконавчу владу в Україні здійснює уряд. Проте, як свідчить практика, діяльність Президента України теж стосується сфери виконавчої влади. Він призначає за згодою Верховної Ради України Прем'єр-міністра та приймає рішення про його відставку, призначає за поданням прем'єра членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади [11]. З огляду на це президент де-юре не є главою виконавчої влади, проте фактично має великий вплив на структуру виконавчої влади в Україні. Це можна вважати недоліком в системі стримувань і противаг та потребує правових змін.

Посилилась також відповідальність уряду перед парламентом. Він став менш залежним від президента, маючи ряд важливих прерогатив у сфері здійснення повноважень вищої виконавчої влади, що додає йому деякої самостійності. Однак уряд має подвійну (біцефальну) залежність: він відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією (ст. 113) [там само].

Взаємозв'язок уряду з Верховною Радою відбувається через формування Кабінету Міністрів, яке здійснюється парламентом. Останній має право відправити уряд у відставку шляхом висловлення йому недовіри. Парламент та президент також мають тісні взаємні зв'язки. Проте їх характер суттєво відрізняється. Верховна Рада України має відносно слабкий вплив на діяльність Президента України. Процедура імпідменту, що визначає можливість впливу, має формальний характер і є дуже складною. Вплив Президента України на Верховну Раду України має інтенсивніший характер. Ця інтенсивність проявляється в можливості розпуску парламенту та права вето [14].

Саме питання оптимізації відносин між Президентом і парламентом сьогодні уявляються надзвичайно важливим. Головною офіційною функцією Верховної Ради є законодавча. З погляду українських правників, "законодавство України тільки умовно можна назвати системою. Воно суперечливе у своїй внутрішній структурі, значною мірою декларативне. До деяких законів внесено по 50 і більше змін і доповнень. Усе це негативно позначається на ефективності застосування законодавства" [17]. Згідно з даними "Главкома": "Якщо у 2015 році за рік було зареєстровано понад 4 тис. законопроектів, то у 2016-му — 3,2 тис., а в 2017-му — майже вдвічі менше — 2,3 тис. Також зменшилася кількість прийнятих законів. Найбільше законів було прийнято за час роботи другої сесії ВР (лютий-серпень 2015 року) — 232. За третю сесію було прийнято 213 законів, четверту — 170, п'яту — 175, шосту (лютий — липень 2017 року) — 137. Таким чином саме 2015 рік можна назвати найпродуктивнішим в роботі парламенту" [10].

Крім того, досить дивно виглядає статистика щодо підтримки парламентом законопроектів, які подає уряд упродовж останніх чотирьох років — лише 25%, водночас як в західноєвропейських країнах середній показник досягає 90% [15]. Натомість спостерігається супе-

рактивна підтримка парламентом президентських ініціатив, а законодавча активність самого глави держави свідчить про перехоплення ним як конституційних, так і законодавчих ініціатив. Тобто і уряд, і парламент втратили надані саме їм переваги в законодавчій сфері [там само].

Досить схожа ситуація і у сфері виконавчої влади. Важливими інституційними гравцями є парламент і уряд, а тому відповідальність останнього і змога виконувати свої повноваження прямо залежать від підтримки парламенту, де час від часу спостерігаються кризові явища. Вони пов'язані як із самим парламентаризмом, так і з відсутністю адекватного виборчого законодавства. Після набрання чинності Конституції України зі змінами 2004 року парламентські вибори 2006 та 2007 років відбувалися за пропорційною системою. Проте така система призвела до численних порушень, серед яких — продаж місць, тотальний вплив керівництва партії на формування виборчих списків, непрозорість тощо. Після цього відбулося повернення до змішаної виборчої системи. На сьогодні в парламенті є бажання змінити виборчу систему на пропорційну з відкритими списками, проте на практиці ще й досі не прийнятий відповідний закон та не змінений склад ЦВК, повноваження якої закінчилися ще в 2014 році.

Зазвичай лідер партії, яка здобула перемогу на виборах, формує уряд зі своїх представників або з партій, що складають парламентську коаліцію. Можна назвати також ключові причини, які заважають нормальному функціонуванню парламенту і уряду: домінування вузькогрупових інтересів, мотивів під час підготовки і прийняття законодавчих рішень; високий індекс неспроможності сформулювати такі правила, які б діяли в українському суспільстві. Ці причини певним чином взаємопов'язані — перша обумовлює другу, але й друга впливає на першу. На нашу думку, основним завданням українських парламентарів має стати пошук спільних інтересів та консенсусу у міжфракційному співробітництві, що дозволить сформувати коаліційний уряд, запровадити політичну відповідальність як за його діяльність, так і за діяльність всіх суб'єктів політичного процесу.

Вітчизняний фахівець з теорії державного управління Н. Нижник вважає, що в основу взаємовідносин між парламентом і урядом має бути покладено правило симетрії, згідно з яким уряду необхідно надати ініціативу звертатися до президента, а також надати гарантії проти підміни його позицій, що зображені в урядовій програмі; Президентові — надати право за певних обставин розпускати парламент, що власне й знайшло своє відображення у зміні Конституції України 8 грудня 2004 р. [8, с. 3—6].

Система взаємовідносин між інститутом президента та іншими інститутами — парламентом, за умов змішаної форми правління — прем'єр-міністром, визначається не лише існуючими нормами, а й партійною приналежністю та персональними характеристиками представників зазначених інститутів. Феномен когабітації — співіснування президента та прем'єр-міністра, які належать до різних політичних сил, але загалом повинні представляти систему виконавчої влади, сформувався на практиці у Франції 1986 року. Особливістю цього феномену було те, що президент за умов опозиційної

щодо нього парламентської більшості втрачав право визначально впливати на призначення прем'єр-міністра і був змушений виносити на розгляд парламенту ту кандидатуру, яку йому пропонувала парламентська більшість. Щодо його застосування у змішаних формах правління, то співвідношення між президентом і прем'єр-міністром можна розглядати як систему з хиткою рівновагою, що залежить від того, на чийй стороні буде депутатська більшість у парламенті. В цьому випадку цей феномен може бути використаний в українських реаліях [9].

Внесені зміни до Конституції 2004 року принципово не вирішили проблеми збалансування повноважень між основними владними структурами держави, взаємодії парламенту й уряду, закріпили подвійне підпорядкування місцевих держадміністрацій одночасно уряду і президенту. За висновком українських вчених, "підпорядкованість органів виконавчої влади двом чи кільком вищим органам можлива та виправдана за умов чіткого визначення функціональних прав і обов'язків; якщо ж "усі вищі установи намагатимуться здійснювати керівництво з усіх питань, важко буде уникнути не тільки надмірного дублювання, а й навіть вакууму в управлінні", "а підпорядкований орган перетвориться на Труфальдіно, який слугує двом господарям" [13, с. 123].

Коментуючи подвійну підпорядкованість органів виконавчої влади, М. Афанасьєв наголошує: "Це положення, будучи вельми своєрідним і не найкращим поєднанням елементів президентської і парламентської систем правління, об'єктивно ставить парламент у двозначне становище. Саме право розпуску парламенту перетворюється із засобу подолання урядової кризи в кризогенний фактор. Адже якщо в парламенті отримає більшість одна партія, а президентом стане представник іншої партії або позапартійний лідер, то останній отримує можливість "розпустити" своїх політичних супротивників і тим самим анулювати результати народного голосування" [4]. Слід, однак відзначити, що в Україні практика поки не підтвердила найгірших побоювань з цього приводу, але очевидним є те, що у глави держави зосереджені всі найважливіші важелі механізму управління державою.

Сьогодні існує потреба внести суттєві зміни до чинного законодавства з метою подолання конкурентної боротьби між різними гілками влади за вплив на вертикаль виконавчої влади за принципом "хто головніший", на що вказують не лише науковці та експерти, але й представники виконавчої влади, зокрема в контексті запровадження нових механізмів формування уряду коаліцією парламентських фракцій, встановлення їхньої політичної коаліційної відповідальності [1; 2; 7]. Останнє актуалізує необхідність здійснення реформи політико-адміністративної системи щодо досягнення балансу повноважень у трикутнику "парламент — президент — уряд", забезпечити тим самим дієву систему стримувань і противаг.

Незважаючи на те, що в Конституції України визначений принцип поділу влади, доволі часто в процесі розподілу повноважень відбувається антагоністичне протистояння між виконавчими і законодавчими органами, що знижує ефективність всієї політико-адміністративної системи. Відповідно в умовах політичної боротьби

Таблиця 1.

Критерії оцінки	Варіанти відповіді	Можливі висновки щодо України
загальна оцінка функціонування політичних інститутів	«належним чином і в умовах стабільності», «потребують консолідації», «не відповідають копенгагенським критеріям»	не відповідають копенгагенським критеріям
поділ гілок влади	поділені, формально поділені, не поділені	формально поділені
межі компетенції «гілок влади»	«установлені і зберігаються», «установлені, але не зберігаються», «не встановлені»	не встановлені
рівень співробітництва гілок влади	високий рівень, недостатнє співробітництво, напруження між гілками влади	напруження між гілками влади
вибори	вільні і чесні, не є вільними	не є вільними
становище опозиції і участь у діяльності політичних інститутів	права опозиції (не) забезпечуються	права опозиції не забезпечуються
змінованість влади	у результаті виборів	у результаті виборів
функціонування судової системи	«потребує покращання підготовки суддів», «потребує покращання в цілому», «судова влада не є вільною»	потребує покращання в цілому
фундаментальні права	в основному зберігаються, порушуються	в основному зберігаються
становище ЗМІ	«вільні», «існують певні обмеження», «необхідне законодавче забезпечення свободи ЗМІ»	необхідне законодавче забезпечення свободи ЗМІ
боротьба з корупцією	«потребує подальшого посилення», «потребує значного посилення», «потребує радикальних засобів із забезпечення прозорості прийняття рішень»	потребує радикальних засобів із забезпечення прозорості прийняття рішень
громадський контроль за армією і службами безпеки	«громадський контроль встановлений і є адекватним», «громадський контроль за армією і службами безпеки не встановлений»	громадський контроль за армією і службами безпеки не встановлений

Джерело: [9].

та конкуренції конституційні норми не завжди повністю відображають реальні повноваження владних інститутів. Наскільки незадовільним є на сьогодні такий стан речей, можна зрозуміти з наведеної нижче таблиці (табл. 1).

З огляду на це перспективами подальшого розвитку політико-адміністративної системи України є необхідність здійснення якісних реформ як політичної, так і адміністративної. Пріоритети в політичній площині — це вдосконалення діяльності органів державної влади, остаточний демонтаж застарілих політичних інститутів, гармонізація взаємодії держави, політичних партій, органів місцевого самоврядування, забезпечення здійснення принципу розподілу функцій влади, чітке визначення повноважень гілок влади, дотримання демократичних норм та принципів. Метою подібного реформування має стати не тільки відкритість та ефективність владних інститутів, а й впровадження моделі належного врядування, яка характеризується верховенством права, надійністю, прозорістю, ефективним діалогом між державою та приватними суб'єктами, розширенням форм громадянської активності тощо. Основними ж цілями адміністративної реформи мають стати — покращення функціонування як виконавчої влади, так і органів місцевого самоврядування, раціональний адміністративно-територіальний устрій, має відбутися зменшення ролі держави у бік збільшення впливу інститутів громадянського суспільства.

ВИСНОВКИ

Таким чином, зважаючи на виявлені проблеми функціонування політико-адміністративної системи України, що супроводжували її на всіх етапах розвитку, пріоритетні напрями її вдосконалення вбачаються у налагодженні системи стримувань та противаг між гілками влади — врегулювання процедури імпідменту; прийняття нового виборчого законодавства, закону про опозицію; усунення двовладдя та дублювання управлінських функцій по вертикалі президента та прем'єр-міністра. Необхідно провести реформування адміністративної ланки управління — впровадити критерії оцінки компетентності державних службовців у систему контролю якості виконуваної роботи. Також важливо налагодити ефективні канали як прямого, так і зворотного зв'язку між суспільними групами та політичними партіями, удосконалити законодавчу базу щодо розвитку інститутів громадянського суспільства, забезпечити їх фінансову спроможність, механізми сприяння меценатству, податкові стимули для бізнесу задля підтримки ними інститутів громадянського суспільства.

Перспективними напрямами подальших наукових досліджень є вироблення нових ідей та механізмів щодо вдосконалення політико-адміністративної системи України, пошук та можливості імплементації зарубіжного досвіду в цій сфері.

Література:

1. Авер'янов В.Б. Закон України "Про Кабінет Міністрів України": питання конституційного змісту положень // Стратегічні пріоритети. — 2007. — № 1 (2). — С. 18—23.
2. Адміністративна реформа в Україні: чи вдасться розірвати замкнене коло? // Національна безпека і оборона. — 2000. — № 5. — 76 с.
3. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2684/>
4. Афанасьев М.Н. Государев двор или гражданская служба (Российское чиновничество на распутье) // "Полис". — 1995. — № 6.
5. Валуєвський О.Л. Десятиріччя державної незалежності: аналіз політики трансформації посттоталітарного суспільства та стратегічні завдання на майбутнє / О.Л. Валуєвський // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. — Х.: УАДУ ХФ, 2001. — № 2 (10). — С. 7—17.
6. Голубь В. Політико-адміністративні аспекти формування громадянського суспільства в транзитивних суспільствах / В. Голубь // Вісник НАДУ. — 2010. — № 1. — С. 183—192.

7. Держалюк О.М. Закон України "Про Кабінет Міністрів України": основні суперечності // Стратегічні пріоритети. — 2007. — № 2 (3). — С. 183—187.

8. Дімітрова А. Європеїзація та реформа апарату державної служби в Центральній та Східній Європі / А. Дімітрова // Європеїзація Центральної та Східної Європи / Ф. Шіммельфеннінг, У. Зедельмаєр. — К.: Юніверс, 2010. — С. 85—108.

9. Друк Ю.Я. Модернізація державного управління в контексті реформування політичної системи: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. / Ю.Я. Друк. — Л., 2008. — 20 с.

10. Законодавча активність народних депутатів. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://glavcom.ua/country/politics/rada-rekordiv-ukrajini-golovni-progulniki-i-zakonotvorci-2017-roku-grafika-465921.html>

11. Конституція України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/constitution>

12. Повноваження і вплив Петра Порошенка: скільки влади у президента [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://news.liga.net/ua/articles/politics/11602384-povnovazhennya_vpliv_petra_poroshenka_sk_lki_vladi_u_prezidenta.htm

13. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку. — К.: Парламент. вид-во, 2002. — 327 с.

14. Солових В.П. Влада в системі суб'єктно-об'єктних управлінських відносин в державі: Автореф. дис... канд. наук з держ. упр. / В.П. Солових. — Х., 2002. — 22 с.

15. Ставнійчук М. Хто керує / М.Ставнійчук // Дзеркало тижня. — 2018. — № 28 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://dt.ua/internal/htokeruye-abo-notatki-na-polyah-viborchogo-proektu-parlamentska-respublika-276529_.html

16. Токовенко В. Політичне керівництво і державне управління: проблеми взаємовідносин та оптимізація взаємодії: монографія / В. Токовенко. — Вид-во УАДУ, 2001. — 256 с.

17. Шемшученко Ю. С. Проблеми українського парламентаризму у світлі конституційної реформи в Україні / Ю.С. Шемшученко // Стратег. пріоритети. — 2008. — № 2 (7). — С. 99.

18. Шульга І.Л. Політико-управлінські відносини в системі державного управління: тенденції, концепції, удосконалення: дис... канд. наук з держ. упр. / І.Л. Шульга. — К., 2016. — 23 с.

References:

1. Aver'ianov, V.B. (2007), "Law of Ukraine "On the Cabinet of Ministers of Ukraine": issues of the constitutional content of the provisions", *Stratehichni priorytety*, vol. 1 (2), pp. 18—23.

2. Razumkov Centre (2000), "Administrative reform in Ukraine: will it be possible to break a closed circle?", *Natsional'na bezpeka i oborona*, vol. 5.

3. Analitychna dopovid' do schorichnoho Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy "Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovysche Ukrainy v 2017 rotsi" [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.niss.gov.ua/articles/2684/>

4. Afanas'ev, M.N. (1995), "Sovereign courtyard or civil service (Russian officials at the crossroads)", *Polys*, vol. 6.

5. Valevs'kyj, O.L. (2001), "The Decade of State Independence: An Analysis of the Post-All-Publicist Transformation Policy and Strategic Challenges for the Future", *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia*, vol. 2 (10), pp. 7—17.

6. Holub', V. (2010), "Political and administrative aspects of the formation of civil society in transitive societies", *Visnyk NADU*, vol. 1, pp. 183—192.

7. Derzhaliuk, O.M. (2007), "The Law of Ukraine "On the Cabinet of Ministers of Ukraine": the main contradictions", *Stratehichni priorytety*, vol. 2 (3), pp. 183—187.

8. Dimitrova A. (2010), "Europeanisation and reform of the civil service in Central and Eastern Europe", *Yevropeizatsiia Tsentral'noi ta Skhidnoi Yevropy [Europeanization of Central and Eastern Europe]*, pp. 85—108, Yunivers, Kyiv, Ukraine.

9. Druk, Yu.Ya. (2008), "Modernization of public administration in the context of reforming the political system", Ph.D. Thesis, Public Administration, L'viv, Ukraine.

10. Glavcom (2017), "Legislative activity of people's deputies", available at: <https://glavcom.ua/country/politics/rada-rekordiv-ukrajini-golovni-progulniki-i-zakonotvorci-2017-roku-grafika-465921.html> (Accessed 20 July 2018).

11. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), "The Constitution of Ukraine", available at: <http://www.president.gov.ua/documents/constitution> (Accessed 20 July 2018).

12. Averchuk, R. (2016), "Powers and powers of Petro Poroshenko: how much power is the president", available at: http://ua.news.liga.net/politics/articles/povnovazhennya_vpliv_petra_poroshenka_sk_lki_vladi_u_prezidenta (Accessed 20 July 2018).

13. Rudych, F.M. (2002), *Politychna systema suchasnoi Ukrainy: osoblyvosti stanovlennia, tendentsii rozvytku [Political system of modern Ukraine: peculiarities of formation, tendencies of development]*, Parlament. vyd-vo, Kyiv, Ukraine.

14. Solovykh, V.P. (2002), "Power in the system of object-object administrative relations in the state", Ph.D. Thesis, Public Administration, Kharkiv, Ukraine.

15. Stavnijchuk, M. (2018), "Who manages", *Dzerkalo tyzhnia*, vol. 28, available at: https://dt.ua/internal/htokeruye-abo-notatki-na-polyah-viborchogo-proektu-parlamentska-respublika-276529_.html (Accessed 20 July 2018).

16. Tokovenko, V. (2001), *Politychne kerivnytstvo i derzhavne upravlinnia: problemy vzaiemovidnosyn ta optymizatsiia vzaiemodii [Political leadership and public administration: problems of interrelations and optimization of interaction]*, Vyd-vo UADU, Kyiv, Ukraine.

17. Shemshuchenko, Yu. S. (2008), "Problems of Ukrainian parliamentarism in the light of constitutional reform in Ukraine", *Strateh priorytety*, vol. 2 (7), pp. 99.

18. Shul'ha, I.L. (2016), "Political-managerial relations in the system of public administration: trends, concepts, improvement", Abstract of Ph.D. dissertation, Public Administration, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 30.07.2018 р.